

Damjan J. Ovsec

"A DEJSTVA OSTAJAJO"

S poštovani prof. dr. Slavko Kremenšek!

Na Vaš zadnji, neposredni odgovor na moje pisanje v Glasniku (32/1-2, 1992) Vam, kot seveda veste, nisem odgovoril, kot tudi nisem odgovoril na Cvirnovu sramotenje. Ni se mi zdelo vredno. Kar sem hotel povedati, sem zapisal, in temu nimam kaj odvzeti ali dodati. Mislim, da je povsem jasno, kaj sem z zapisanim hotel povedati in zakaj sem dodal nekaj stvari, ki so me motile še iz preteklosti in mi, kot se reče, upravičeno ležale na srcu. Z mnogimi, ki so prebrali moj odgovor, sem govoril, vsi so razumeli, kaj sem z njim v resnici hotel sporočiti. Razen Vas. Ne pozabite, spoštovani kolega, da ste me izzvali Vi. V Glasniku (33/3-4, 1993) pa ste me spet izzvali, to pot posredno. V vašem zapisu O slonokoščnem stolpu, aplikativnosti itd. ste pisali o nekih nepravilnostih, ki so se menda dogajale na posvetovanju v Laškem, o čemer pa sam nimam najmanjšega pojma, saj me-tja ni nihče povabil. Tistim, ki naj bi tam po Vašem nekaj 'zagrešili' (Drago Medved, Janez Bogataj), posvečate četrtino Vašega zapisa, medtem ko tri četrtine le-tega spet posvečate moji malenkosti. In zato Vam, spoštovani kolega Kremenšek, še zadnjič odgovarjam.

V treh letih (od 1991 do 1993) je bilo v šestih številkah Glasnika SED objavljenih že 21 (!) strani polemik, ki me sicer ne zadevajo od prve do zadnje vrstice, res pa je, da v vsaki 'nasstopam'. Če površno rezimiram, letijo vse te strani na nekaj mojih stavkov, ki so bili izrečeni v Mariboru poleti leta 1990; tja ste me povabili prav Vi, g. profesor. Šlo je za posvetovanje O problemih in perspektivah etnološkega preučevanja industrijskih naselij in mest (kar je bilo kasneje objavljeno v ČZN I, let. 62, 1991).

Vi sicer lahko ponavljate svoja stališča, ki jih imate o duhu časa v sedemdesetih in osemdesetih letih, vendar Vam ne bom dokumentiral danes že povsem jasno artikuliranih dejstev, da ti časi - milo rečeno - niso simpatizirali z meščanstvom. Pa tudi z marsičem drugim ne. Ker je moje doživljanje tega problema povsem podprto s pravno, ekonomsko in zgodovinsko prakso, ne čutim nikakršne potrebe po nasprotovanju Vašim stališčem. Na določene reči Vam nisem odgovoril, zato je nanje odgovoril čas. V zadnjem letu in pol smo lahko v vsakem časopisu brali, kaj vse je počela Partija na Univerzi ali konkretno na Filozofski fakulteti (Vi to zanikate). Mislim, da so pričevanja dr. Močnika, dr. Rotarja, dr. Hribarja itd. nadvse jasna.

Vi tudi govorite o univerzitetnih profesorjih različnih metodoloških naziranj (ko navajate komisijo za svojo doktorsko disertacijo: Vilko Novak, Boris Zihel, Marjan Britovšek), jaz pa poskušam dopovedati, da se človek navsezadnje lahko moralno odloči za lastno pot samo takrat, kadar jo ima za najboljšo možno. Vse druge poti so konvencije - moralne, socialne, politične, filozofske ali religiozne narave. Dejstvo,

da konvencije vedno cvetijo, dokazuje, da zelo malo ljudi izbere lastno pot. Kadar pa človek izbere konvencijo, ne razvija samega sebe, ampak metodo. Torej razvija kolektivno na račun lastne celote. Pravica biti drugačen pa se, razumem, drago plača. Danes vem, da cena zame vendarle ni bila previsoka.

O metodi ne bom več govoril, ni se mi zdelo primerno, da bi jo introniziral. Res je, svojo (diplomsko) nalogo sem lahko izpeljal in odlična ocena pod njo mi je bila v veselje in spodbudo. Vi ste me pri tem podpirali, medtem ko je bil Vaš profesorski kolega proti, češ da to ni etnologija. Glede na to, kar trdite Vi, dr. Kremenšek, se je očitno zgodil čudež: bil sem, kot se zdi po vaše, brez mentorja, oceno pa mi je napisal sam nadangel Gabrijel. Ker sem se s tem pisanjem ubadal v počitniškem času, da bi ujel rok oddaje, ki mi ga je postavil urednik, nisem mogel preveriti na dekanatu, kdo je podpisan pod mojo nalogo, ker je bila oseba, ki dela v arhivu, takrat na dopustu.

Če se najine predstave o svetovnem in znanstvenem delu - še bolj pa predstava o znanstveniku - razhajajo, mi še zdaleč ni treba očitati nepotrpežljivosti in indolence do neoporečnega pridobivanja novega znanja. Postavlja se seveda tudi vprašanje: do katerega znanja? Moj opus, skromno ali neskrupno, govori sam zase. Tako kot vsak opus. Vem, da ga ne poznate. V Vašem odgovoru pa sem moral prebrati tudi to cvetko: "Seveda pa nakazano razhajanje (med nama, op. D. J. O.) nima prav nikakršne zveze z različnimi v svetovnonazorskih pogledih, političnih prepričanjih, s članstvom v tej ali drugi stranki, o čemer bi nas hoteli po vsej sili prepričati." Za božjo voljo, spoštovani kolega! "Nakazano razhajanje" ima prav vsako zvezo s tem! Saj to vendar v zadnjih sto letih empirično dokazuje psihologija. Prepričajte raje samega sebe o tem, spoštovani dr. Kremenšek. Jaz z Vami ne bom več polemiziral o tem, kaj je resno znanstveno in kaj ne. Tudi lojalnosti vas ne bom učil, pa tudi prositi mi ni treba zanjo. Povsem odveč je tudi Vaše očitanje "aplikativnosti" in "interdisciplinarnosti". Tu govoriva, kot skoraj povsod, dva različna jezika. Vi se nočete približati mojim pojmovanjem, pač pa vztrajate pri svojih. Lepo in prav. Vendar bo še lepše in še bolj prav, ko boste nehali svoje vsiljevati drugim. To Vam gre res od rok, vendar pomislite, da Vam jaz nikoli nisem ničesar vsiljeval, čeprav je bilo možnosti in priložnosti več kot dovolj.

O Kruševcu ne bom izgubljal besed, samo drobno opombo. Seveda sem potoval tja na svojo željo, tako kot tudi v vse druge kraje, kjer sem kdaj bil. Med mojimi številnimi in kar bogatimi potovanji je bila ena sama izjema: edino v bivšo JLA nisem potoval na svojo željo. V Kruševac pa so me, kljub vsemu, povabili ljudje na oddelku; mar niste bili med njimi?

Dalje: prav dobro veste, zakaj nisem hotel nadaljevati s svojo magistrsko nalogo. Naštel sem Vam najmanj pet tehtnih argu-

mentov. Vi veste poročati samo o tem, da sem bil pri Vas le dvakrat na konzultacijah, potem pa sem baje "izhlapel". Škoda, ker niste zapisali v Glasnik tudi tega, da sem Vas na tretji konzultaciji prosil, če bi lahko spremenil temo magistrerja, kar ste mi ugodili. Moj mentor je postal dr. Valens Vodušek, ki pa je, žal, preden sem novo delo lahko oddal, umrl. Je pa napisano.

Očitane mi veliko stvari, podtikanja in izmišljije. Lepo Vas prosim! Povem Vam, da ne bom polemiziral po utečeni slovenski nevrotični navadi, stavek na stavek, ker s tem ne pridemo ne do "palače" in prav tako ne do resnice, ampak postane vse skupaj ena sama neprebavljiva godlja.

Eno samo dejstvo pa bom ponovil: živeli smo v totalitarni državi in posledice tega dejstva so še danes vidne. In ta nedemokratski neliberalizem je vplival seveda na vse institucije. Univerza Edvarda Kardelja ni bila izjema. Nikjer pa nisem rekel ali zapisal, da je bilo vse - ali določeno - znanstveno delo zato nično. Boggedaj. Bilo pa je zaznamovano. Drugače povedano: danes je duh časa k sreči nekoliko spremenjen in morda je to tisto, kar Vas je tako prizadelo in Vam je skrajno moteče (nezadovoljstvo s trditvami Daše Hribar, pa z delom in izjavami dr. Janeza Bogataja, dr. Zmaga Šmitka, dr. Božidarja Jezernika). Duh časa bo zahteval še več aplikativnosti, pa tudi tržnih pristopov, medijskega dela in sploh vsega, kar se zdaj zdi, kot da napada vrednote znanosti, čeprav jih v resnici le preverja.

Malo preveč Vas zapeljujejo nasprotja - ne v korist etnologije - in tudi Vašemu zaslužnemu znanstvenemu delu to ni v prid. Če je začela etnologija širiti svoj življenjski prostor, ni koristno, da staroste tako ozkosrčno ocenjujejo tisto novo, česar sami niso hoteli oziroma znali "aplicirati". Čim bolj človek vztraja na napačni lastnosti in čim manj je občutljiv na bistvene stvari, tem bolj širi nezadovoljstvo.

V naši družbi je bilo dolgo časa meščansko poreklo pomanjkljivost. Omejena komunistična vzgoja ga je poskušala eliminirati. To ji je tudi uspelo. Mar to ni dejstvo? Zakaj ni dokumentiranih vsaj 1000 slovenskih meščanov, ki so še živeli v osemdesetih letih in jih danes, žal, ni več med nami?

Ponavljam, mojih raziskav ni podpirala nobena institucija in noben sklad. Vse moje prošnje do leta 1993 so bile sistematično zavrnjene. Sam torej npr. ljubljanskih meščanov nisem mogel evidentirati, čeprav bi jih zelo rad. No, nekaj sem jih le. Na svojo roko.

Seveda ne pričakujem, da se boste, spoštovani kolega, spremenili in se strinjali z menoj, vendar Vas prosim, da v imenu demokratičnega liberalizma, ki je v povojih, dovolite tudi meni, da sem in da mislim, kot verjamem, da je prav. Menda imam lahko svoje objektivno subjektivno stališče tako do odnosa etnologije do meščanstva kot do svoje vrednosti.

Intelekt zelo rad izniči doživetje, ki ga obravnava kot kršitev pravil. Ko sem Vam prvič odgovoril, sem pisal o svojem doživetju. In kako brezupen je svet brez doživetij! Kdor ne živi iz svojega lastnega priznanja, temveč od priznanja drugih, živi zelo nevarno. Celó več: verjeti le tujim priznanjem je

uničujoče.

Zato mi tudi za Vaša priznanja, dr. Kremenšek, ni. Poanta mojega pisanja je bila povsem drugače. Zgrešili ste jo. Človek se, nadalje, sprašuje tudi naslednje. Pozna se že 26 let. Od kod Vam Vaše, rekel bi, skoraj notorično nezaupanje? Tudi do mene, Vašega nekdanjega učenca. Mar res verjamete, da ne poznam vseh Vaših poglobitvenih del? Mar ne veste, da kupujem prav vse etnološke knjige in brošure, kar jih izide? Jasno je, da imam na svojih policah tako Etnološke razglede in dileme (1985) kot Vašo knjižico Uvod v etnološko preučevanje Ljubljane novejšje dobe (1980). In Zeleno Jamo. In kako naj tudi tega ne bi poznal, ko pa prav ta dela že desetletja neprestano navajate tako ustno kot v (znanstvenem) tisku.

Vidite, kam človek zaide, če se začne "zagovarjati" po točkah, ki jih seveda spet postavljate Vi. Prav zato večinoma ne sodelujem v polemikah, ker vem, kam vodi nevrotično samodokazovanje in cepidlačenje. Nikamor. To pot sem se pustil pretentati samo zato, ker je to moja zadnja "polemika" z Vami. Jaz sem svoje povedal, pa razumi, kdor hoče!

Zdaj pa še nekaj o mojem meščanskem poreklu, ki Vas je ves čas motilo (in o meščanstvu nasploh). Še še spominjate, kaj vse ste mi o tem izrekli šest let po diplomi, leta 1979, ko sem Vam prinesel v dar, da bi se Vam nekako oddolžil za Vaš trud, svojo knjigo? Se spomnite, kaj sem Vam o meščanskih travmah pripovedoval pred nekaj leti sam, da ne bi morda mislili, da je vse zlato, kar se sveti?

Jasno je, da so temeljna svetovna dela o meščanstvu (tu mislim tudi na literaturo, gledališče itd.) napisali meščani. Celó legendarno kritiko meščanstva, iz katere je nastal marksizem in razne njegove izpeljave, je koncipiral meščanski duh. Meščanstvo omogoča negovanje posameznika. Zato sem meščanstvu hvaležen.

Naj na koncu dodam še, da take "polemike" kratijo prostor strokovnim revijam, ki s skromnimi subvencijami komaj shajajo in potrebujejo prostor za kaj bolj konstruktivnega. Škoda se mi zdi, da odtujeno zapisujemo neke prispevke, ki ne gredo niti v strokovne bibliografije.

Spoštovani profesor Kremenšek, kot svojega nekdanjega profesorja ter sojenega in nesojenega mentorja Vas iskreno vabim v svoje počitniško zatočišče v bohinjsko Staro Fužino, pod veliko lipo, kjer se lahko skupaj s Cvirnom ter prijatelji Bogatajem, Jezernikom in Šmitkom pogovorimo o čemerkoli - in še posebej o etnologiji - in iz te žive, morda temperamentne debate končno ugotovimo, da sedanja slovenska etnologija (in kulturna antropologija) le nima nekkih "luzerjev", ki bi ji delali sramoto, ampak ji širijo prostor v ta novi svet svobodne Slovenije.

In samozavest nam bo prišla še kako prav.

S spoštovanjem Vas pozdravlja Damjan J. Ovsec
Ljubljana, 3. 8. 1994